

240. β', "Οτι οὔτε τὸ μέγεθος τῶν σώματων εἶναι ὑποκείμενον τῆς ὀράσεως, ὡς οἱ μεταφυσικοὶ θέλουσι (238). Καθότι α'. ἐπειδὴ ὁ τυφλὸς τοῦ Χήζελδεν δὲν ἐδύνατο νὰ διακρίνη διὰ τῆς ὀράσεως τὴν διαφορὰν τοῦ ταμείου αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν οἰκίαν (αὐτόθι. β'). . . καὶ β'. ἐπειδὴ ἅπαντα τὰ σώματα ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν μέγιστα, ὥστε νὰ ἐπαπορῆ πὼς εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη τις γνῶσιν τῶν μεγεθῶν διὰ τῆς ὀράσεως, εἰ δὴ δῆλον ὅτι τὸ μέγεθος δὲν εἶναι ὑποκείμενον τῆς ὀράσεως. Καὶ ἐν λόγῳ. Καθότι ἐπειδὴ καὶ ἡ ἰδέα τοῦ μεγέθους εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀναφορὰ δύο σωμάτων, ἀποκτωμένη διὰ τῆς καταμετρήσεως ἑκατέρων διὰ τινος μονάδος ἐγνωσμένης: δακτύλων δηλ. ἢ σπιθαμῆς, ἢ ὀργυιᾶς, ἢ κτξ, ὧν περ βέβαια ἡ μὲν ὄρασις ἐσέρηται, ἡ δ' ἀφ' ἑὺμμοιρεῖ, εἰ δὴ δῆλον ὅτι ἡ μὲν ὄρασις ἀδυνατεῖ νὰ λάβῃ γνῶσιν τοῦ μεγέθους, ἡ δ' ἀφ' ἑὺμμοιρεῖ καὶ μάλισα.

Σημειωτέον ὅμως ὅτι, ὅταν ἐγὼ ἐνταῦθα λέγω ἀφ' ἑὺμμοιρεῖ ἢ ὄρασις, δὲν ἐννοῶ τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ὑπονοῶ τὴν διάνοιαν τὴν δι' αὐτῶν γενομένην. . διότι ἡμεῖς δὲν ἐξερχόμεθα ἔξωθεν, ὡς εἶδομεν, ἡμῶν αὐτῶν διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικοῦ (207) εἰ δὴ ὡς οὔτε τῆς ἀφ' ἑὺμμοιρεῖ, οὔτε τῆς ὀράσεως εἶναι τῷ ὄντι ὑποκείμενον τὸ μέγεθος, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ. Καθότι ἡ ἀφ' ἑὺμμοιρεῖ εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ αἴσθησις, εἴτε ἀντίληψις τῆς ἰδίας διαθέσεως, καὶ ὅχι τῆς ἀναφορᾶς: τουτέστιν ὅτι τοῦτο εἶναι μέρος ἐκείνου, ὅπερ δηλονότι εἶναι συλλογισμὸς ἀντικρυσ.

Δῆλον ὅμως ὅτι ἀφ' οὗ ἅπαξ ἡ ψυχὴ φθάσει νὰ διακρίνη τὰ μεγέθη διὰ τῆς ὄψεως, εἰ γινώσκει αὐτὰ το-

σοῦτον ταχέως, ὅταν ἦ ἀδύνατον εἰς αὐτὴν νὰ τὰ μάθῃ εἰς ἑνῆαυτοῦς, ἢ καὶ οὐδέποτε διὰ τῆς ἀφῆς.

241. γ'. "Οτι οὔτε τὸ σχῆμα τῶν σωμάτων εἶναι ὑποκείμενον τῆς ὀράσεως, ὡς οἱ μεταφυσικοὶ θέλουσι (238). Καθότι σχῆμα ἐνὸς σώματος εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀναφορὰ τῶν περάτων αὐτοῦ. Ἀλλά— τὸ πέρασ ἐνὸς σώματος πῶς ἄλλως ἔχει γὰ γένη λεπτόν ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἄνευ τῆς παύσεως τῆς ἀντιτυπίας αὐτοῦ, εἰς οὔτινος τὴν γνώσιν χρησίμη ὄχι ἢ ὀρασις, ἀλλ' ἡ ἀφή, ὅ ἥσπερ μοι προσγίνεται τὸ ἐμπέδιον;

Μολινεὺς ἐπρότεινε πρόβλημά τι μεταφυσικόν εἰς τὸν φιλόσοφον Λώκιον, λέγων. » Ἐπόθεσ ἓνα τυφλὸν ἐκγενετῆς νὰ ψθάσῃ εἰς ἄνδρα τέλειον, ὡσε νὰ μάθῃ νὰ διακρίνῃ διὰ τῆς ἀφῆς τὴν σφαῖραν καὶ τὸν κύβον. Ζητεῖται λοιπὸν, ἂν— οὗτος ἰδὼν μίαν σφαῖραν καὶ ἓνα κύβον τοῦ αὐτοῦ μετάλλου καὶ σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, κδύνηται νὰ τὰ διακρίνῃ; Ἀποφατικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἀπόκρισις τοῦ Λωκίου.

Εἶναι νὰ ἀληθές ὅτι τὴν σήμερον τοῦτο ἔγινε δόξα κοινὴ τῶν πεπαιδευμένων, πλην πότε; "Οτι ἔσχον διὰ διδάτκαλον τὸν τυφλὸν τοῦ Χήζελδεν, ὅς τις δηλονότι ἐδίδάξεν αὐτοῦς πῶς ἡ γνώσις τῶν σχημάτων ἀποκτᾶται ὄχι διὰ τῆς ὀράσεως, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀφῆς. Κουδιλλιὰκ ὅμως προσέθησιν ὅτι ἡ ὑπόθεσις, εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Μολινέως, ἢ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, ἦν περιττή. Περιττὴν αἰ, λέγω καὶ ἐγὼ, ἔπρεπε νὰ φανῇ εἰς τὸν Κουδιλλιὰκ, πλην ὄχι οἱ ἄλλοι, εἰμὴ διότι ὁ τυφλὸς τοῦ Χήζελδεν προέλαβεν αὐτὸν, ἀλ-

λέως ἤθελεν εἶναι ἀνάγκη προσθήκης καὶ ἄλλων περι-
στατικῶν.

Ἐγὼ ὁμῶς νομίζω ὅτι ἐνταῦθα ὑποκρύπτεται ἀπά-
τη τις ὑπουλος, χωρὶς γὰρ θέλη γένη ὄρατὴ εἰς τὴν ὄ-
ψιν τῶν μεταφυσικῶν. Καθότι δευόσθω γὰρ ἀποκτᾶται
ἡ ἰδέα τοῦ τῶν σωμάτων σχήματος διὰ τε τῆς ἀφῆς καὶ
τῆς ὀράσεως. Ἀλλά - τί ἐκ τούτου, ἔπρεπεν ἄραγε διότι
τις γινώσκει τὴν σφαῖραν διὰ τῆς ἀφῆς, γὰρ τὴν διακρίνη
ἐνταυτῷ καὶ διὰ τῆς ὀράσεως; Ὁχι λέγω ἐγὼ. Καθότι
τὸ γὰρ ἀποφασίστω ἐγὼ ὅτι τὸ διὰ τῆς ἀφῆς ἐνεργοῦν πρὸς
με σῶμα εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ σφαῖρα, τοῦτο ἤθελε γεν-
νηθῆ εἰς ἐμὲ ὄχι ἄλλοθεν, εἰμὴ διότι ἡ σφαῖρα διατίθη-
σιν οὕτω πως τὸ αἰσθητήριον τῆς ἐμῆς ἀφῆς, ὡς οὐδὲν
ἄλλο τῶν σωμάτων: τουτέστιν διότι τὸ αἶσθημα τῆς σφαι-
ρας εἶναι διάφορον παντὸς ἄλλου. Ὡσαύτως καὶ τὸ γὰρ
ἀποφασίστω ἐγὼ ὅτι τὸ διὰ τῆς ὀράσεως ἐνεργοῦν πρὸς με
σῶμα εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ σφαῖρα, τοῦτο ἤθελε γεννη-
θῆ εἰς ἐμὲ ὄχι ἄλλοθεν, εἰμὴ διότι ἡ σφαῖρα διατίθησιν
οὕτω πως τὸ αἰσθητήριον τῆς ἐμῆς ὀράσεως, ὡς οὐδὲν
ἄλλο τῶν σωμάτων: τουτέστιν διότι τὸ αἶσθημα τῆς σφαι-
ρας εἶναι διάφορον παντὸς ἄλλου. Ἀλλά - τίς, θέομαι,
ἔχει παραμικρὰν ἀμφιβολίαν ὅτι ταῦτα τὰ δύο αἰσθημα-
τα τῆς σφαίρας: τὸ διὰ τῆς ἀφῆς λέγω καὶ διὰ τῆς ὀρά-
σεως, εἶναι πάντῃ διάφορα; Καὶ εἶναι βέβαια τισσοῦτον
διάφορα, ἕσον δὲν εἶναι ὁ κύβος καὶ ἡ σφαῖρα εἰς τὴν ἀ-
φῆν, ἢ ὄρασιν. Ὡσε - πῶς ἦν δυνατόν εἰς τὴν ψυχὴν ἐκ
δύο διαφόρων αἰσθημάτων γὰρ συνάξῃ ταυτότητα εἰς τὸ
ἐνεργοῦν σῶμα; Τοῦτο τὸ πρόβλημα, λέγω ἐγὼ, δὲν ἔ-

266 Ὅτι ἡ πληθὺς τῶν αἰσθητηρίων

θελε διαφέρει ἀπὸ τοῦ ἄντις ἠρώτα, τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σώματος διεγειρόμενα πρὸς δύο αἰσθητήρια αἰσθήματα εἶναι ἢ οὐ ἀπαράλλακτα; ἢ μὲ ἄλλους λόγους ἂν ἢ ὁφθῆ ἐνὸς σώματος ἦναι χρῶμα, ἢ οὐ; Καθότι διουσίσης ἅπαξ διαφορᾶς εἰς ταῦτα, διαφορά ἔπρεπε νὰ ἦναι καὶ τὰ διεγείροντα ταῦτα τὰ αἰσθήματα σώματα. Συνάγει νὰ τις ταυτοότητα εἰς ἓν ἀντικείμενον διὰ δύο ἑτεροειδῶν αἰσθημάτων, ἀλλὰ πότε; Ὅταν ταυτοχρόνως ἡ ψυχὴ διατεθῆ κατ' ἀμφότερα τὰ αἰσθήματα, ὥστε νὰ ταυτίξῃ τὸ ἀντικείμενον.

242. δ'. Ὅτι τὰ χρώματα πρέπει νὰ φαίνονται ἐπὶ τῶν σωμάτων: τουτέστι συμπεφυκότα τοῖς σώμασι.

Ἡμεῖς εἶδομεν (142) ὅτι εἶναι μεγίστη ἀπορία εἰς τοὺς μεταφυσικοὺς ὅτι ὄντων τῶν χρωμάτων ἡμετέρων διαθέσεων, τίνος ἕνεκεν ἡμεῖς νὰ τὰ ἀναφέρωμεν ἐξ ἡμῶν εἰς τὰ ἔξω σώματα. Καὶ ἰδοὺ πῶς τοῦτο ἠθελε λάβῃ τὴν λύσιν. Ἐπειδὴ καὶ τὰ χρώματα εἶναι ὄχι μόνου ἡμέτεραι διαθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀποτελέσματα τῶν ἔξωθεν ἡμῶν σωμάτων (207), ὡς ἕκαστος τοῦτο ὁμολογεῖ. καὶ ἐπειδὴ τὰ σώματα κατ' ἀρχὰς μὲν φαίνονται προσκεκολλημένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὀφθαλμῶν (238. α'.), εἰς δὲ τὸ μετέπειτα ὁ αἰσθανόμενος διὰ τῆς ἀφῆς τὰ ἀπυμακρύνει ἐξ ἑαυτοῦ (239), ἔπόμενον εἶναι, ὅπου τις θέσει τὰ σώματα, ἐκεῖ νὰ ἀποταμεύσῃ καὶ τὰ χρώματα αὐτῶν.

243. Ὡς ἡ ἀπόσασις τῶν σωμάτων, τὸ μέγεθος, τὸ σχῆμα αὐτῶν, κτξ, κατ' ἀρχὰς μὲν εἶναι ὑποκείμενον μόνον τῆς ἀφῆς, ἔχομένως δὲ ἀποκαθίζανται καὶ τῆς ὁ-

ράπειως. Μεταφέρουσα ὅμως ἡ ψυχὴ τὸ πρᾶγμα ἐκ τοῦ ἀτελοῦς καὶ μερικοῦ αἰσθητηρίου εἰς τὸ ἐντελές καὶ γενικὸν (17), ἐκτελεῖ δι' αὐτοῦ, ὅπερ ἦν ἀδύνατον νὰ ἐκτελέσῃ δι' ἐκείνου. Καθότι ἂν ὑπάγω, φέρε εἰπεῖν, εἰς μίαν πεδιάδα, θέλω ἰδεῖ ἐκεῖ ἐν ἀκαρεῖ δένδρα διαφόρου ὕψους καὶ διαφόρου σχήματος. ἂν ἔμβω εἰς μίαν πύλιν, θέλω ἰδεῖ ἐκεῖ οἰκίας διαφόρου ὕψους, διαφόρου μορφῆς, διαφόρου ἀσχεκτονικῆς. ἂν ὑπάγω εἰς ἕνα λιμένα, θέλω ἰδεῖ ἐκεῖ πλοῖα διαφόρου μεγέθους καὶ κατασκευῆς. ἂν ὑψώσῃ πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοίς μου, θέλω ἰδεῖ ἐκεῖ ἄστρα διαφόρου μεγέθους, διαφόρου λαμπρότητος, καὶ διαφόρου ἀποστάσεως. Ἀλλὰ – πῶς ἦν μοι δυνατόν νὰ λάβω γνώσιν τῆς ἀναφορᾶς τῶν εἰρημένων σωμάτων ἄνευ τῆς ὁράσεως; Ὡςτε ἡ μὲν ἀφή εἶναι διδάσκαλος τῆς ὁράσεως τοῦ πῶς νὰ ὁρᾷ, μαθούσα ὅμως ἐκείνη ἐκτελεῖ, ὅσα οὔτε κατ' ὄναρ ἦν δυνατόν νὰ ἐκτελέσῃ αὕτη.

244. Ἡ ὄρασις ὅμως ἔχει διὰ διδάσκαλον ὄχι μόνον τὴν ἀφήν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτήν. Καθότι ὁ τοῦ Χήζελδεν τυφλὸς μετὰ τὴν τοῦ δευτέρου ὀφθαλμοῦ ἐργασίαν ἔβλεπε καὶ διὰ τοῦ δευτέρου ὀφθαλμοῦ μείζονα ἑαυτῶν τὰ ἀντικείμενα (238. i.) ἢ πλὴν ἐλάττονα, ἢ κατ' ἀρχὴν διὰ τοῦ δευτέρου: ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ τυφλοῦ ἀπεφάσιζε τὸ μέγεθος τῶν ἀντικειμένων, ὄχι ὅσον ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν διὰ τοῦ πρώτου. Οὗτος βέβαια εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν περὶ ὁ ναύκληρος διακρίνει τὰ πλοῖα μᾶλλον, ἢ ὁ γεωργὸς, καὶ ὁ κυνηγὸς τὰ ὄρνεα μᾶλλον, ἢ εἰς λόγιος, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

245. Πλὴν καὶ ἡ ὄρασις συντρέχει ὄχι ὀλίγον εἰς

τάς διὰ τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων ἀποφάνσεις τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκάστη ἐκάστη. Καθότι ἐγὼ ἀποφασίζω ναὶ ὡς ἐκ τοῦ ἤ-
 χου, φέρε εἰπεῖν, μόνου τοῦ κώδωνος ἢ τῆς εὐωδίας τοῦ
 ῥόδου ὅτι ὁ ἤχων κώδων ἢ τὸ ῥόδον ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ τώ-
 ρα μὲν πολὺ, τώρα δ' ὀλίγον, πλὴν πῖτε τοῦτο: Ἄφ'
 οὔ διὰ τῆς ὀράσεως μάθω ὅτι, ἂν ὁ κώδων καὶ τὸ ῥόδον
 ἀπέχουσι μεγάλως, μικρὰ θέλουσιν εἶναι ὁ ἤχος καὶ ἡ
 εὐωδία, καὶ ἂν μικρῶς, μεγάλα. Καὶ τὰ δυσάρεσά μοι
 τῶν φαγητῶν κατὰ τὴν γεῦσιν μοι προξενούσιν ἀηδίαν,
 ὅχι μόνον ἐν ᾧ τὰ τρώγω, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὀ-
 ρασιν. Καὶ ὅσα τῶν φαγητῶν εἶναι δυσώδη, ταῦτα εἶναι
 καὶ δυσάρεστα εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ τὸ ἀνάπαλιον. Καὶ εἰς
 τινὰς ἢ ὀρασις μιᾶς γαλῆς ἢ μήλου φέρει λειποψυχίαν.

246. Ἡ ἀκοὴ ὅμως φαίνεται ὅτι ἔχει μείζονα τὴν
 ἰσχύν, καὶ ἴσως τὸ πᾶν εἰς τὰς ἀποφάνσεις τῆς ψυχῆς τὰς
 διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων. Καὶ ἰδοὺ πῶς.

» Εἰς τὴν Χάρτραν, τῆς Γαλλίας, εἰς νέος (α) πε-
 » ρεῖ 23 ἢ 24 ἐτῶν, υἱὸς τεχνήτου, ὢν κωφὸς καὶ ἄλα-
 » λος ἐκ κοιλίας μητρὸς αἰτοῦ, ἤρξατο ἐξαίφνης, μὲ ἔκ-
 » πληξιν μεγάλην ἀπάσης τῆς πόλεως, νὰ ὀμιλῇ. Ἐμα-
 » θον λοιπὸν τότε ἐξ αὐτοῦ ὅτι πρὸ τριῶν ἢ τεσσάρων μη-
 » νῶν ἐξαίφνης ἤκουσε τοῦ ἤχου τῆς καμπάνας, καὶ ἔγι-
 » νεν ὅλος ἔξω ἑαυτοῦ διὰ τὸ νέον καὶ ἄγνωστον εἰς αὐτὸν
 » αἶσθημα. . . καὶ ὅτι ἐχομένως χυθέντος εἴδους ὕδατος ἐκ
 » τοῦ ἀριστεροῦ ὠτός, ἤκουσεν ἀκριβέστατα καὶ διὰ τῶν δύο
 » ὠτῶν. . . καὶ ὅτι αὐτὸς ἤκουε, χωρὶς νὰ ὀμιλῇ τρεῖς ἢ

(α) Ἀπομνημόν. τῆς Ἀκαδημ. Παρ. τῶν 1703.

ἡτέσσαρας μῆνας, γυμνάζων ἑαυτὸν εἰς τὸ νὰ προφέρῃ
 ἡιδίως, ὅσας τῶν λέξεων ἤκουσε, καὶ εἰς τὸ νὰ πληρο-
 ἡφορῆται καθ' ἑκάστην περίτε τῆς προφορᾶς τῶν λέξεων
 ἡκαὶ τῆς σημασίας τῶν ἰδεῶν, ὧν περ αὐταὶ ἦσαν ση-
 ἡμεῖα. . . καὶ ὅτι τέλος πάντων σοχασθεὶς ἑαυτὸν δυνατόν
 ἡτοῦ νὰ παύσῃ τῆς σιωπῆς, ἤρξατο νὰ ὀμιλῇ, εἰ καὶ ἀ-
 ἡτελῶς. Εὐθύς λοιπὸν ὅπου τὸ πρᾶγμα διεφημήθη ἡ
 ἡθεολόγοι ἔμπειροι ἦλθον πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτουν
 ἡπερὶ τῆς παρελθούσης αὐτοῦ ζωῆς. Κυρίως ὅμως τὰ ταύ-
 ἡτιν ζητήματα ἦσαν περὶ Θεοῦ, περὶ ψυχῆς, καὶ περὶ
 ἡτῆς χρηστότητος καὶ κακίας τῶν ἠθικῶν ἔργων. Ἡ ἀ-
 ἡπόκρισις ὅμως αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὅτι δὲν εἶχεν ἰδέαν κα-
 ἡθαρὰν αὐτῶν. Καὶ ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἦν γέγεννημένος
 ἡἐκ γεννητόρων καθολικῶν, καὶ ἐπαρίσατο εἰς τὴν λει-
 ἡτουργίαν, καὶ ἐδιδάχθη νὰ ἐκτελή τὸ σημεῖον τοῦ σαυ-
 ἡροῦ, καὶ ἐγονάτιζεν, ὡς οἱ λοιποὶ, ὡς τοῦ Θεοῦ δεησό-
 ἡμενος, πλὴν εἶχεν οὐδεμίαν ἰδέαν τῶν γιγνομένων, οὔ-
 ἡτε ἐγίνωσκεν ὀλοτελῶς τὸ τίνος ἕνεκεν οἱ λοιποὶ ἔκα-
 ἡμνον τὰ τριαῦτα. Τὸ μέγιστον ὅμως ἀπάντων εἶναι ὅτι αὐ-
 ἡτὸς δὲν ἔσχεν οὔτε τοῦ θανάτου ἰδέαν τινὰ, οὔτε ἐσο-
 ἡχάσθη τίποτε περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἐπομένως αὐτὸς ἔζημίαν
 ἡζωὴν ὄχι διαφορετικὴν τῶν βροσκημάτων, προσκείμενος
 ἡμόνον εἰς τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα καὶ εἰς τὰς τῆς ὀρά-
 ἡσεως αὐτοῦ μικρὰς ἰδέας, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ συμπε-
 ἡραῖνῃ διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν ἑαυτοῦ ἰδεῶν, πᾶν ἐκεί-
 ἡνο, ὅπερ ἡμεῖς συμπραίνομεν. Καὶ τοῦτο, ὄχι διότι
 ἡαὐτὸς δὲν εἶχε νοῦν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ διότι ὁ νοῦς ἐνός
 ἡἐσερημένου τῆς κοινωνίας τῶν λοιπῶν, γυμνάζεται, ὡς

»φαίνεται, τοσοῦτον ἀτελῶς ἐκ τῆς παρουσίας τῶν αἰσθητηρίων, ὥστε νὰ μὴν δύνηται νὰ συλλογισθῇ. Ἢ πρὸς ἀλλήλους, ὡς φαίνεται, κοινωνία, ὅπερ ἐκτελεῖται διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ οὐδὲν ἄλλο; εἶναι τὸ θεμέλιον τῶν ἀνθρώπων ἰδεῶν.»

Τί - λοιπὸν μανθάνομεν ἐκ τούτου τοῦ κωφοῦ: "Οτι ἡ ἀκοὴ ἡμῶν εἶναι διδάσκαλος ἀπασῶν τῶν λοιπῶν αἰσθητικῶν: ὅ ἐστιν ἡμεῖς καὶ βλέπομεν, καὶ ὁσφραϊνόμεθα, καὶ γευόμεθα, καὶ ἀπτόμεθα διὰ τῶν ὠτιῶν: ἢ ἂν θέλης ἕνεκα τῆς προὔπαρχούσης ἡμῶν ἐκ τῆς ἀκοῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων. Καθότι - ἂν τις βλέπων τοὺς ἀνθρώπους ἐνταφιαζομένους ἢ προτευχόμενους, ἢ αὐτὸς προτευχόμενος, ἀγνοῇ διατὶ τοῦτο ἐκτελεῖ, ἢ τί ἐστι θάνατος, τοῦτο τί ἄλλο θέλει νὰ εἰπῇ, εἰμὴ ὅτι αὐτὸς εἶναι ἄλλος τυφλός, καὶ ὅτι μανθάνει τὸ πᾶν ἐκ τῆς ἀκοῆς; Καὶ αὐτῇ, ὡς φαίνεται, εἶναι ἡ δόξα ἀπάντων τῶν μεταφυσικῶν τὴν σήμερον.

247. Πλὴν ἴσως, λέγω ἐγώ, ἤθελεν εἶναι ὀρμητικὸν τὸ τοιοῦτον συμπέρασμα. Καθότι ἂν τις ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα ἀνατομικῶς, οὗτος θέλει ἰδεῖ ὅτι κυρίως ἡμεῖς χρευσούμεεν τὸ πᾶν ὄχι εἰς τὴν ἀκοήν, ἀλλ' εἰς τὴν προσοχήν. Καὶ ἂν δὲν ἐνομιζέτο τὸ πρᾶγμα ὑπερβολῆς ἤθελεν εἰποῖ τις ὅτι ἄνευ προσοχῆς οὔτε αἶσθημα, οὔτε ἰδέαν, ἤθελεν ἀποκτήσει τις ποτὲ (56). Καθότι ἡμεῖς βλέπομεν ἐξ' ἑαυτῶν εἰς πᾶσαν στιγμήν ὅτι ἂν ἡ προσοχὴ λείψῃ ἀφ' ἡμῶν, οὔτε αἶσθημά τι διεγείρεται εἰς ἡμᾶς, οὔτε ἰδέα. Τίς - δὲν ἐπαρατήρησεν εἰς ἑαυτὸν ὅτι πολλάκις περὶ ὄρα ἴκανή, χωρὶς οὔτε τὰ ἔξωθεν σώματα νὰ

ἐμποιήσωσιν εἰς αὐτὸν προσβολήν τινα, οὔτε αὐτὸς νὰ συλλογισθῇ; Καὶ—τί ἄλλο αἰμαθημεριναὶ παρατηρήσεις μᾶς διδάσκουσιν, εἰμὴ ὅποιος δὲν προέχει ὀλοτελῶς, ὀλοτελῶς δὲν μαυθάνει, καὶ ὅτι ἡ μαίθησις εἶναι πάντοτε ἀνάλογος μὲ τὴν προσοχήν; Τί δὲ—ἐμφανίζει ἡμῖν καὶ τὸ σχολεῖον τῶν κωφῶν καὶ ἀλάλων; τί—ἄλλο, εἰμὴ ὅτι καὶ διὰ τῆς ὀράσεως ἀποκτᾶ τις ἄριστα ἀγνησημένας ιδέας, ὅπερ δηλονότι εἶναι ἔργον οὐδενὸς ἄλλου, ἢ τῆς προσοχῆς;

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐνεργητικός· ὃ ἐστὶ ζητεῖ νὰ μαυθάνῃ. . . καὶ ἐπειδὴ φύσει ἀποφεύγει τοὺς κόπους. . . καὶ μόνη τῶν αἰσθήσεων ἢ ἀκοῆ πέφυκέ πως νὰ παριστᾷ εἰς ἡμᾶς ὄχι μόνον τὰ παρόντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπόντα ἄνευ τιῶς κόπου οὔτε εἰς τὸν λέγοντα, οὔτε εἰς τὸν ἀκούοντα, ἐπόμενον ἢν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ προκρίνωσιν αὐτὴν τῶν λοιπῶν, καὶ ἀκολουθῶσιν αὕτη νὰ ἀποκατασταθῇ διδάσκαλος αὐτῶν, πλὴν τοῦτο πότε; Ἄφ' οὗ ὁ ἄνθρωπος ἤθελεν ἀποκτήσῃ κεφάλαιον μικρῶν ιδεῶν διὰ τῶν πέντε αἰσθητηρίων.

Ἐπειτα, ὡς εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν. ὄντων ἡμῶν αἰσθητικῶν, πᾶν μὲν σῆμα ὡς ἐφ' ἡμῶν ἐνεργοῦν ἐφέλκεται νὰ πρὸς ἑαυτὸ τὴν ἡμετέραν προσοχήν, πλὴν μάλλον δρασικατέρως, καθ' ὃ ἡμῖν ὅμοιοι, οἱ ἄνθρωποι. Τώρα οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ἐνεργήσωσιν πρὸς ἡμᾶς δι' ἐνὸς τῶν τριῶν μόνων αἰσθητηρίων: ὀράσεως, ἀφῆς, καὶ ἀκοῆς. Πλὴν διὰ μὲν τῆς ἀφῆς καὶ ὀράσεως οὗτοι διεγείρουσιν εἰς ἡμᾶς ὄχι πλέου τοῦ ἐνὸς καὶ ἀπλοῦ αἰσθήματος, διὰ δὲ τῆς ἀκοῆς ἄπειρα καὶ ποικίλα: γενικὰ λέγειν καὶ μερικὰ, εὐτυχίας καὶ ἐπίγεια, εὐτυχίας καὶ δυστυχίας,

καὶ ἔτι τὰ μέσα πρὸς ἀπόλαυσιν ἢ ἀπολύτρωσιν αὐτῶν. Ὡς εἰς ἡμεῖς ἔπρεπε νὰ δώτῳμεν ἅπασαν τὴν προσοχὴν ἡμῶν αὐτῶν εἰς τὴν ἀκοὴν, καὶ ἐπομένως νὰ μανθάνωμεν τὸ πᾶν δι' αὐτῆς. Ὡς εἰς τούτου τοῦ φαινομένου ἢ μὲν ἀκοὴ εἶναι τὸ ἐγγὺς αἶσιον, ἢ δὲ προσοχὴ τὸ πόρρον.

248. Συνάγεται λοιπὸν ἐκ τῶν μέχρι τούδε ἐκτεθέντων ὅτι τὸ τοῦ Ἡρακλείτου εἶναι πλεόν, ἢ ἀληθές (53): ὅ ἐστιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος βλέπει διὰ τῶν ὠτων, καὶ ἀκούει καὶ ἄπτεται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ὀσφραίνεται καὶ γεύεται διὰ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων: ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ὅτι ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται διὰ τοῦ νοῦς. Καὶ ἂν τοῦτο ἦν ἀληθές, ἐκόμενον εἶναι τὰ αἰσθήματα ἡμῶν νὰ μὴν ἦναι ἀπλῶς αἰσθήματα, ἀλλὰ συλλογισμοαἰσθήματα, ὡς φθάσαντες εἶπομεν (238). Καθότι - ἂν ἐγὼ ὀφθαλμῶν τινα θιπτόμενον, ἀγνοῶ τὸ γινόμενον, εἰς οὐδὲν νὰ τὸ μάθω διὰ τῆς ἀκοῆς, τίς πλέον ἀμφιβάλλει ὅτι τοῦτο τὸ ὄραμα εἶναι διάνοια, καὶ ὄχι αἰσθημα; Καὶ ἂν ὁ ἐκγενητῆς τυφλὸς ἀποφασίζῃ, μετὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ δευτέρου ὀφθαλμοῦ, ἔλασπον τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων, ἢ διὰ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦτο - τί ἄλλο σημαίνει, εἰμὴ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἀποφασίζει ὡς αἰσθάνεται, ἀλλ' ὡς διανοεῖται;

Συνάγεται λοιπὸν ἐντεῦθεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται κατὰ τὰς ιδέας αὐτῶν, καὶ ἐπομένως εἰς ὑποχονθιακός, εἰς δειλός, εἰς δεισιδαίμων, εἰς προληπτικός, εἰς ἐραστής, κτξ. αἰσθάνεται διαφόρως τῶν λοιπῶν, ἐξ οὗ ἢ θελε συνάξοι τις ὅτι τὰ ἀγάλματα τοῦ Βουνέτι καὶ τοῦ Κονδιλλιὰκ, τὰ δι' ἐνός αἰσθητηρίου ἀποφαινόμενα,

ἔπεφάνοντο διαφόρως τῶν ποιητῶν αὐτῶν, καὶ πολὺ πλεον
 διότι ὑπεροῦντο καρδίας: ἢ ἂν θέλης ἀτενεργείας.

249. Ἄν ὅμως ὁ κωφὸς τῆς Χάρτρας δὲν εἶναι ἀ-
 κριβῆς ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἡ ἀκοὴ εἶναι ἢ καθ' αὐτὸ πηγὴ
 τῶν ἀφηρημένων ιδεῶν, ἀλλ' ἢ προσοχὴ (247), εἶναι
 ὅμως ἀπόδειξις ἀναντιρρήτος τοῦ ὅτι αἰθρυλλόμεναι ἔμ-
 φυτοὶ ιδέαι εἶναι τόκος ἐνθέρμου φαντασίας τῶν μετὰ-
 φυσικῶν, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ὑπαρξίν τινα ἐν τοῖς οὐσιν.
 Καθὼς ὅμως ὁ ιδανικισμὸς ὑπῆρξεν αἵρεσις φιλοσοφικὴ
 εἰς τὸν κόσμον (204), οὕτω καὶ ἄλλη τις, θέλουσα ἐμ-
 φύτους τὰς ιδέας. Καὶ ιδέαι ἔμφυτοι λέγονται ἐκεῖναι,
 αἰτινες, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως, ἐγχάραχθῆσαν ἐκ χειρὸς τῆς
 φύσεως ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην
 σιγμὴν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως, εἰς τὸν κόσμον ἐρχομένης.
 Πυθαγόρας λοιπὸν καὶ μετ' αὐτὸν Πλάτων δοξάζουτες αἰ-
 θίους τὰς ψυχὰς ἐπρέσβευον ὅτι αὐταὶ ἔχουσιν μεθ' ἑαυ-
 τῶν ἀπάσας τὰς ιδέας, ἐν ᾧ ὅμως ἐρβαίνουσιν εἰς τὰ
 ἑαυτῶν σώματα, αἱ ιδέαι αὐτῶν ἀμαυροῦνται, καὶ τούτου
 ἕνεκεν εἶναι χρεῖα ἐκλαμπρύνσεως εἰς αὐτάς, ὅπερ ἐκ-
 τελεῖται διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ἀριστοτέλης ἐνάγκαλισθεὶς
 τὴν ἐκδαιμέτρου δόξαν τοῦ ἰδίου διδασκάλου, ἐδουμάτισε τὸ
 οὐδ' ἐν ἐν τῷ νῶ, ὃ μὴ πρότερον ἐν τῇ αἰσθή-
 σεϊ, καὶ ἐπομένως κατ' αὐτὸν δίδεται οὐδεμίαν ιδέα ἔμ-
 φυτος. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἐβασιλευεν Ἀριστοτέλης ἐπὶ τῆς
 γῆς, ἅπαντες ἐπρέσβευον ἐπεισάκτους, καὶ ὄχι ἐμφύτους
 τὰς ιδέας. Κατ' ἐπίστατον ὅμως κατασρέψας ταύτην τὴν δό-
 ξαν, ἀντ' αὐτῆς ἀνήγειρε τὴν τῶν ἐμφύτων, καὶ ἀνέστησεν
 τὴν πυθαγορικὴν ἢ πλατωνικὴν. Καθότι ἐφαίνετο ἀκρί-

τάληπτου εἰς τὸν Καρτέσιον πῶς αἱ ἰδέαι τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν ὁμοίων, αἴτινες τῷ ὄντι ἐμπίπτουσιν εἰς οὐδεμίαν τῶν αἰσθήσεων, ἀποκτιῶνται δὲ αὐτῶν, δι' ἃ ἦν ἀνάγκη ὅτι ἐγχαράχθησαν ἐκ χειρὸς Θεοῦ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς. Πλὴν ἐπειδὴ καὶ ἅπασαι αἱ ἰδέαι ἡμῶν εἶναι ὄχι τῆς αὐτῆς ποιότητος, τούτου ἕνεκεν καὶ ὁ Καρτέσιος τὰς ἐδίαίρεσεν εἰς τρία εἶδη: εἰς ἐμφύτους, ἐπικτήτους, καὶ πεποιημένας. Καὶ ἐμφύτους μὲν θελεῖ τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς, τῆς δικαιοσύνης, κτξ, ὡσαύτως καὶ τινῶν τῶν ἀξιωματίων, ὡς τὸ, ἀδύνατον νὰ ἦναι καὶ νὰ μὴν ἦναι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἐν πράγμα, καὶ τὸ, ὁ ἐσὺ μισεῖς, ἐτέρῳ μὴ ποιήσης, κτξ. ἐπικτήτους δὲ πάλιν ὠνόμασε τὰς αἰσθητικὰς, εἴτε τῶν χρωμάτων, τῶν ὀσμῶν, κτξ, καὶ πεποιημένας ὅσας πλάττει αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ὡς τραγέλαφος καὶ τὰς καθόλου: τουτέστιν ἀνθρώπος, ζῶον, κτξ.

Ὁ δαιμόνιος ὅμως Λώκιος ἀνέστη κατὰ τούτου τοῦ συστήματος μὲ τοσαύτην ἰσχύϊν, καὶ ἔρριψε τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα βέλη κατ' αὐτῶν, ὥστε πληγώσας αὐτὸ κεφαίως, ἀφαιρέσεν αὐτοῦ πᾶσαν πνοὴν ζωῆς. Καὶ εἰς μάτην αἱ τοῦ Καρτεσίου ἐπαδοὶ ἐζήτησαν πολλάκις νὰ ἀναστήσωσιν αὐτὸν, αὐτὸ διαμένει διὰ παντός ὡς νενεκρωμένον. Ἐπιότι ὅμως φαίνεται ὅτι θελεῖ νὰ ἀνεγείρη μικρόν τι τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν, ὥστε νὰ δώσῃ σημεῖα ζωῆς, πλὴν ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ζωτικῶν δυνάμεων αὐτοῦς πίπτει εἰς τὰ κάτω, καὶ μόλις ὑπανοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐκπνέουσιν εἰς τὰ χεῖλη αὐτοῦ. Καὶ, ὡς φαίνεται, καὶ

ἑιαμενεῖται αἰωνίως εἰς τὴν τοιαύτην κατόσαπιν. "Ὡς ἐγὼ νομίζω τοσοῦτον δυνατὰς τὰς παρὰ τοῦ Λωκίου δ'έξας περὶ τοῦ ἀνυπάρκτου τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν, ὥς ἐσοχάζομαι περιττὴν πᾶσαν ἄλλην περὶ τούτου ἀπόδειξιν. "Ὅθεν λαμβάνων ὡς ὁμολογούμενον τὸ ἀνυπάρκτον τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν, προσίθηρι οὐδέν εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἐξαποσέλλω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸν εἰρημένον μεταφυσικόν. Λέγω δ' ὅμως ὅτι, ἂν ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ ἦν ἔμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἔπρεπεν ἄραγε νὰ ἦναι ἐξευημένος ταύτης ὁ κωφὸς τῆς Χάρτρας (246), ἐκτὸς μόνον ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἐγχαράττη ἰδέας, εἰς ὅσους δὲν ἔχουσι τὰ ἀκουσικὰ νεῦρα ὑγιή! Σημειωτέον δ' ὅτι οὗτος ὁ κωφὸς δὲν ἦν ἀπλῶς μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ χριστιανὸς: ἀπέρχόμενος δηλ. συγχυάκεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ἂν θέλης εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑποκρινόμενος ὅτι προσεύχεται: τουτέστιν ὅτι συνομιλεῖ μὲ τὸν Θεόν, καὶ μ' ὅλον τοῦτο δὲν εἶχεν ὀλοτελιῶς ἰδέαν Θεοῦ. Καὶ φαίνεται ὅτι οἱ ἐτάσαι αὐτοῦ Θεολόγοι ἦσαν τοῦ Καρτέσιου ὁπαδοὶ καὶ ἐπεθύμουν νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τοῦ συστήματος αὐτῶν. Πλὴν ἀπέτυχον, ὡς φαίνεται, τοῦ ποθομένου. "Ὡς οὐδὲμία τῶν ἰδεῶν εἶναι ἔμφυτος, ἀλλ' ἅπασαι ἐπίκτηται. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἅπαντα τὰ τῶν νεωτέρων συστήματα εἶναι ἀρχαῖα. Καθότι ὁ Καρτέσιος κατεδαφίσας τὸ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀνήγειρε τὸ ἑαυτοῦ, ὅπερ ἦν βίβρεια πλατωνικόν. Καὶ ὁ Λώκιος κατεδαφίσας τοῦτο, ἀνήγειρε τὸ, οὐδὲν ἐν τῷ νῦν, ὅμῃ πρότερον ἐν τῇ αἰσθηθείσει; ὅπερ ἦν τοῦ Ἀριστοτέλους. Οἱ δὲ πλείονες τῶν

276 "Οτι ἡ πληθὺς τῶν αἰσθητηρίων

νεωτέρων ἡθικῶν ἔχουσιν ἀρχὴν τὴν τοῦ Ἐπικούρου, εἴτε τὴν ἡδονήν.

250. Εἶναι λοιπὸν ἅπασαι αἱ ιδέαι ἡμῶν ἐπίκτηται, πλην, ὡς καὶ ἀποχρόντως ἀπεδείχθη, τοῦτο εἶναι ἔργον τοῦ λογικοῦ, καὶ ὄχι τῶν αἰσθήσεων (247). Καθότι ἂν αἱ ιδέαι ἡμῶν ἦναι εἰδῶλα τῶν ἔξωθεν ἡμῶν κειμένων σωμάτων (47) . . . καὶ ἂν ἡμεῖς ἐξερχώμεθα εἰς τὰ ἔξω ὄχι διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ διὰ τοῦ λογικοῦ (207), φυσικῶς πως ἔπεται αἱ ιδέαι ἡμῶν νὰ ἦναι δημιουργήματα τοῦ λογικοῦ, καὶ ὄχι τῶν αἰσθήσεων, πλην ὄχι καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὗται, ὡς εἶδομεν, δὲν συνεισφέρουσι τὰ μέγιστα εἰς τοῦτο (236). Καθότι-τις ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ὑποκείμενον ἀπάντων τῶν σωμάτων: ὁ ἔστιν ὅτι ἅπαντα τὰ σώματα ἐνεργοῦσι πρὸς αὐτὸν, καὶ τοῦτο διὰ τῶν πέντε αἰσθητηρίων (2); Τίς-δὲ πάλιν δὲν ἔχει συναίσθησιν τοῦ ὅτι αἱ τοιαῦται ἐνέργειαι εἶναι οὐδὲν ἄλλο, ἢ διαθέσεις τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ διαθέσεις ὁμῶς ἔξωθεν εἰς αὐτὸν διεγχειρόμεναι (207); Νὰ ἐξέλθῃ λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν ἑαυτῆς διαθέσεων εἰς τὰ ἔξωθεν σώματα, εἴτε εἰς τὰς αἰτίας αὐτῶν, τοῦτο εἶναι ὄχι τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ. "Ὡς εἰς ἅπαντα τὰ σώματα ἕνεκα μὲν τοῦ λογικοῦ εἶναι ὑποκείμενον τοῦ ἀνθρώπου, ἕνεκα δὲ τῶν αἰσθήσεων ὁ ἄνθρωπος τῶν σωμάτων: ὁ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος καθ' ὃ μὲν αἰσθητικὸς εἶναι ὑποκείμενον ἀπάντων τῶν σωμάτων, καθ' ὃ δὲ λογικὸς, αὐτὸς ἔχει ὑποκείμενον ἅπαντα τὰ σώματα, καὶ ἔτι πλέον καὶ τὰς ἀφηρημένας τοῦ Καρτεσίου ιδέας (249). "Ὡς εἰς αἱ ιδέαι ἡμῶν οὔτε ἔμφυτοι εἶναι, οὔτε ἔργον τῶν αἰσθήσεων

ἀλλὰ τοῦ νοῦς ἢ λογικοῦ, ὅτων τῶν πέντε αἰσθητηρίων χειρῶν τινῶν αὐτοῦ.

251. Αἱ ἀποράνσεις ὅμως τῆς ψυχῆς ἀλλοιοῦνται ὄχι μόνον ἐξ ἐκάστου αἰσθητηρίου (238), ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων σπλάχνων, ἢ μικρῶν ἐσιῶν τῆς αἰσθητικότητος (16). Καθότι ἡ ἀνατομία θέλει ὅτι ἐκείνων βλαπτομένων, συμβλάπτονται καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐπακολουθεῖ ἀλλοίωσις τις εἰς τὰς ἀποράνσεις τῆς ψυχῆς ἢ καὶ ὀλόκληρος παῦσις. Οὕτω πολλάκις ἀσθενεῖαι τοῦ στομάχου καὶ τοῦ διαζώματος ἢ ἀλλοιοῦσι τὰς λειτουργίας τοῦ ἀκουσικοῦ αἰσθητηρίου, ἢ ἐμποιοῦσι τελείαν κώφωσιν. Τὰ σπλάχνα πάλιν τοῦ ὑπογαστρίου ἔχουσι ὄχι ἐλάσσονα τὴν ἰσχὺν ἐπὶ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ὄρασεως. Καθότι ἀσθενεῖαι τινες τοῦ ἥπατος διάφοροι ἢ ἀταξίαι τῆς μήτρας παραλύουσι τὸ ὀπτικὸν νεῦρον καὶ ἐμποιοῦσι προσωρινὴν τυφλότητα, εἰδὲ καὶ ἡ βλάβη τῆς μήτρας εἶναι μεγάλη, δύναται νὰ ἐπιφέρῃ καὶ παντελεῆ βλάβην εἰς τὰς λειτουργίας τοῦ νοῦς. Καὶ τὰ ἔντερα καὶ ὁ στομάχος ἀλλοιοῦσι πολλάκις τὰς λειτουργίας τῆς ὀσφρήσεως, ὡς τοῦτο δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ εἰς τὴν ἀχωνευσίαν τῶν φαγητῶν. Καὶ δεῦν εἶναι τις, νομίζω ἐγώ, ὅστις νὰ ἀγνοῇ ὅτι τὸ αἰσθητήριον τῆς γεύσεως ὑπάκειται διόλου εἰς τὴν καλὴν κατάστασιν τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ ὅτι μικράτις ἀλλοίωσις τοῦ στομάχου καὶ τῶν χωνευτικῶν ὀργάνων τρέπει εἰς ἀηδῆ ἅπαντα τὰ πρῶην νόσιμα εἰς αὐτὸν φαγητὰ, καὶ ὅτι ἐξεναντίας ἢ ἰσχύς τῶν χωνευτικῶν ὀργάνων δίδει ποιότητά τινα εἰς τὸν χυλὸν τῶν φαγητῶν. Καὶ ἡ σύλληψις τῶν γυναικῶν ἔχει ὄχι ὀλίγην τὴν ἐπίρ-